بیری فاشیستی بەعس و جینۆسایدی گەلی کوردستان.. سەلام عەبدوڵڵا

کۆمەڵە وتار..

-1 چۆن فاشیزم پێناسە بکەین؟
-2 حزبی بەعسی فاشی، لە باری ئیدیۆلوژی،دەسەڵات و پەیوەندەکانی
–3 ناوی ئەو شەرکەت و ڕێکخراوە ئەڵمانیانە کە پشتگیریان کردووه له ڕژێمی فاشیستی (ئیراق)
-4 جینۆسایدی گەلی کوردستان، یاسا نیونەتەوەییەکان و ئەرکەکانمان
-5 بازرگانی به قوربانیان

بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..

مانگرتنەکانی بەریتانیا بەردەوامە.. نوری بەشیر

ئەمڕۆ چوار شەممە ١٥ی مارس لە سەراسەری بەریتانیا مانگرتن ئەنجامدرا کە پیشتر راگەیەندرابوو. مانگرتنی ئەمڕۆ بۆ داواکاری موچە و هەلی کار و خانەنەشینی و باشکردنی هەلومەرجی کاردنە. مانگرتنەکە لەسەراسەری بەریتانیا لەم بەشانەدایە؛ کرێکارانی شەمەندەفەر و ئیستگاکان، مامۆستایان، بەشی خزمەتگوزاری حکومی، پزیشکانی مقیم و ڕۆژنامەنووسانی بی بی سی. دکتۆرە مقیمەکان کە لە ١٣ی مانگەوە بۆ ماوەی ٧٢ کاتژمێر لەمانگرتندان تاکو ١٦ی مارس و مامۆستایان تەنیا لە ئینگلتەرەدا لەمانگرتندان لەبەر ئەوەی لە وێلز و سکۆتلەند توانیویانە لە گفتەکانیادا بەشێکی باش لە خواستەکانیان بسەپێنن.
لەسەر بانگەوازی؛ یەکێتی کرێکارانی شەمەندەفەر و دەریایی و گواستنەوە (RMT) مانگرتنی کرێکاران و کارمەندانی ئیستگاکان و شۆفێرانی شەمەندەفەرەکان لەندەنی توشی تەنگوچەڵەمەی هاتووچۆ کردەوە و دەرگای ئیستگاکان داخراون و کۆبوونەوەی فراوان لەبەردەم

لە زۆرێک لە ئیستگاکانی شەمەندەفەر ئەنجامدراوە و هەروەها لە دوو لاوە کرێکاران مانگرتنەکانیا بە رێپێوان بەرەو ناوەندی لەندەن ترافەلگار سکوێر رۆشتن و لەوێدا کۆببنەوەو رابەرانی یەکێتیە کرێکاریەکان قسەوباسیان کردووە کە بە وتەی پۆلیس کۆبوونەوەی ناوەندی لەندەن لە ترافلگار سکویر چل هەزار کەس بووە و بە قسەی هەڵسوڕاوانی مانگرتنەکەزیاترە بووە.
ئەم مانگرتنە فشارێکی زۆری بە هاتوچۆ دروستکردوە بەتایبەت بە هاتوچۆی پاسەکان لە لەندەندا و یەکێتی کرێکارانی هاتوچۆ ئاگاداری داوە لەم رووەوە. RMT قەرارە لە رۆژەکانی ١٦، ١٨، ٣٠ مارس و ١ی ئەپریل ناڕەزایەتیەکانیان لە ئاستی سەراسەیدا بەردەوام بێت.
هاوکاتی ئەم مانگرتنەی کرێکارانی شەمەندەفەرەکان مانگرتنی دکتۆرەکان بەردەوامە کە هەزاران بەشدار دەبن لەم مانگرتنەدا و زۆرێک لە دکتۆرەکانی تریش پشتگیری خواستەکانیان دەکەن و ئەمەش کاریگەری زۆر لەسەر هەلومەرجی نەخۆشخانەکان و نەخۆش داناوە کە حکومەتی بەریتانیا و کۆمپانیاکان زۆر خەمساردن لە بەرانبەریدا.
کرێکارانی شەمەندەفەرەکان لەماوەی ساڵیکدا کە نزیکەی حەوت جار مانگرتنیان کردووە لە بەرانبەر ئەو هەڵئاوسانە گەورەیەدا کە بەریتانیا بەخۆیەوە دەبینێت لە بەرزبوونەوەی زۆری نرخی کاڵاکاندا و بەتایبەت پێداویستیە رۆژانەییەکانی خەڵکدا، بەڵام موچە زیاد نەکراوەو ئەگەر لەژێر فشاری ناڕەزایەتیەکاندا کۆمپانیا تایبەت و دەزگا دەوڵەتیەکان ملیان دابێت بەکەمێک زیادکردن ئەوا بەڵکەی ئەوە نەبووە کە یەکێتیە کرێکاریەکان رازیببوون پێی لەهەندی بەشی کەمدا نەبێت، بۆیە مانگرتنەکان تا مانگی داهاتووش لەچەند رۆژدا بەردەوام دەبێت.
ئەم مانگرتنانە لەبەریتانیا بەجیا لە کرێکارانی شەمەندەفەر لەچەندین بەشی تردا بەردەوام دەبێت لەوانە: پاسەکان، پۆست، پەرستاران و ستافی ئەمبولانس و مامۆستایان و دکتۆرەکان و کرێکارانی بەشی خزمەتگوزاری.
حکومەتی بەریتانیا کە لەگەڵ قەیرانێکی قوڵی ئابوری و سیاسیدا بەرەوڕووە ناتوانێت و نایەوێت وەڵامی خواستەکانی کرێکاران بەوەی دەیانەوێت بداتەوە یان لەبەرانبەر ئەو هەڵئاوسانە کە یەخەی بەخەڵک و کرێکاران گرتووە وەڵام بداتەوە، لە کاتێکدا خەڵک هاواری لەهەستاوە و چەندین ناوەندی یارمەتی خواردن دان و کۆمەک کراوەتەوە کە بەشێکی زۆری ئەو خەڵکانە کاردەکەن بەڵام لەبەرامبەر گرانیدا ئەو کرێیەی وەریدەگرن بەش ناکات، یان وەک لە یەکێک لەدروشمەکاندا هاتووە ١٧٩٠٠٠ هەزار کەس لەژەمێ خواردنێکی رۆژ بێبەشن.

لەکاتێکدا جێرمی هانت وەزیری دارایی لە پەرلەماندا نەخشەی ماڵی خۆی بۆ ئەمساڵ دادەنێت بەڵام لەنزیک ئەوەوە دەنگی کرێکاران و رابەرانی یەکێتیەکان کرێکاریەکان نا بە ئەو هەڵومەرجە دەڵێن کە ژیانیانی سەخت کردوە لەژێر سایەی حزبەکەی هانتدا کە حزبی پارێزگارانە ئەوپەڕی ژیانی سەخت بەسەردا بێن.

سکرتێری RMT میک لینچ وتویەتی: پیرۆزبایی لە هەموو ئەندامانی هێڵی شەمەندەفەرەکانی لەندەنمان دەکەم کە ئەمڕۆ بەشداریان لەم چالاکییە مانگرتنەدا کردووە. وە وتی " ئەمە ئەوە دەردەخات کە ئەمە چەندە ئیرادەمان هەیە بۆ ئەوەی بە دانوستان بگەینە یەکلاییکردنەوەی ئەم ناکۆکییە درێژخایەنە" و ئاماژەی بەوەشکردووە، " تا ئەو کاتەی کە پێویستە دەبێ بەردەوام دەبین لە ناڕەزایەتیەکانمان".

وە مارک سێروتکا، سکرتێری گشتی سەندیکای خزمەتگوزارییە گشتی و بازرگانییەکان PCS بەشداری لەوەی ئەم کارە تەنها سەرەتای مانگرتنەکانە کە ڕەنگە تا کۆتایی ئەمساڵ بەردەوام بێت.

وە وتی ئەمە 2% زیادکردنی مووچەمان پێدراوە لەکاتێکدا هەڵاوسانی خۆراک هەفتەی ڕابردوو 16% بوو. ٤٠٠٠٠ هەزار فەرمانبەری حکومی یارمەتی خواردن لە بانکی خۆراکی وەردەگرن و ٤٥٠٠٠ داوای یارمەتی لە کاتی کاردا دەکەن چونکە زۆر هەژارن.

بەوهەیانەوە کرێکاران لەساڵەی رابردووەوە دەورێکی نوێیان لە ناڕەزایەتی دەستپێکردوە کە زۆر کاریگەری لە بەشەکانی خزمەتگوزاری کۆمەڵگادا داناوە، هەربۆیە کێشەکە بووەتە کێشەیەکی گەورە لەنێوان کرێکاران و خەڵک لەلایەک بەگشتی کە گرانی تەنگی بەخۆیان خێزانەکانیان هەڵچنیوە، وە کێشەی سەرمایەداران و خاوەن کۆمپانیاکان و لە بەشەکانی حکومیدا کە نایانەوێت لەم دەورەیەی قەیراندا سودەکانیان بێتە خوارەوە، بۆیە ئەم کێشەیە لە ئاستی کۆمەڵگادا وەک کێشەیەکی چینایەتی گەورە دەبینرێت.

ئەوەی جێگای ئاماژەیە زۆرێک لە یەکێتیە کرێکاری و سنفیەکانیش بەشداری و هاوپشتی خۆیان لە مانگرتن و کۆبوونەوەی ئەمڕۆدا کردوە لەوانە RMT و هەریەکە لە PCS و یەکێتی Prospect و هەروەها حزبە کۆمۆنیستیە کرێکاریەکانیش بەشداری و هاوپشتی خۆیان کردووە.

١٥ی مارسی ٢٠٢٣

یـەک شۆڕش و دوو ســـــتراتیژی.. حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

لە چەند هەفتەی ڕابردوودا و هاوکات لەگەڵ سەرهەڵدانی ناڕەزایەتی شەقامەکان بە تایبەت لە ٢٧ی بەهمەن و ١٦ و ١٧ی ئەسفەند و دواجاریش ک□ بوونەوە و ناڕەزایەتییە توندەکانی ڕۆژی چوارشەمە سوری، ئێمە جموجۆڵمان لە کەمپی ڕاستڕەوی ئۆپۆزسیۆن بینی. ئەو جموجۆڵانەی کە بە کۆبوونەوەی جۆرج تاون دەستی پێکرد و بە بڵاوکردنەوەیجاڕنامەی ٦ کەسی و ئامادەبوون لە پەرلەمان و ڕاڕەوی دەسەڵاتی وڵاتانی ڕۆژئاوادا بەردەوام بوو. ئەم دوو جۆرە پێشهاتە بە ڕوونی ئەوەمان بۆ دەردەخات کە ئەمڕۆ دوو ستراتیژی و دوو ڕوانگە ل□ بەردەم شۆڕشدا هەیە:

١- ستراتیژی گواستنەوە لە کۆماری ئیسلامی بە کەمترین گۆڕانکاری لە سیستەمی هەبوودا بە ڕاکێشانی پشتیوانی حکومەتەکانی ڕۆژئاوا، و

٢- ستراتیجی تێکشکاندنی کۆماری ئیسلامی و ته واوی سیستمی هەبوو به هێزی جه ماوه ری شۆڕشگێڕ

ستراتیجی یەکەم نوسخەی شکستی شۆڕش و مانەوەی کۆماری ئیسلامییە و ستراتیجی دووەمیش ڕێگای پێشکەوتن و سەرکەوتنە.

ستراتیژی گواستنەوە بە کەمترین گۆڕانکاری

هێزە ڕاست□و□کانی ئۆپۆزسیۆن کە دژایەتی گۆڕانی ڕیشەیی نەزمی هەبوون، ستراتیژی "گواستنەوە بە کەمترین گۆڕانکاری" پەیڕەو دەکەن. ئەمڕۆ ئەم هێزانە لە دەوری کەسێک کۆبوونەتەوە کە لە دوایین شۆڕشدا لەسەر تەختی پاشایەتی کەوتووە و هەوڵی گەڕاندنەوەی دەسەڵاتی پاشایەتی و دەسەڵاتی خۆی دەدات و کۆمەڵگا بگەڕێنێتەوە بۆ بارودۆخی ٥٠ ساڵ لەمەوبەر.

ئەم هێزانە لەم دواییانەدا جاڕنامەیەکیان بڵاوکردەوە کە نەک هەر پەیوەندی بە شەقامەوە نییە، بەڵکو لە بنەڕەتدا بۆ حکومەتەکانی ڕۆژئاوا و بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی و بۆچوونی ئەوان نووسراوە. ئەم جاڕنامەیە بە پێچەوانەی ناوە بێ ناوەرکەکەیەوە،جاڕنامەی شۆڕشی ژن ژیان ئازادی نییە، بەڵکو لە خاڵی پێچەوانەی شۆڕشدایە. لەم جاڕنامەیەدا هەواڵێک لە ڕوخاندن و تێکدانی نەزمی هەبوو نییە، نە هیچ کام لە داواکارییە ئینسانییەکان و مافەکانی بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگە لە دژی هەژاری و هەڵاواردن و نایەکسانی. ئەو

بە خەبەرەی کە بە پشتبەستن بەم جاڕنامەیە بیەوێت شۆڕشی ئێران بناسێت، ئەو وێنەیەی دەست دەکەوێت کە خەڵکی ئێران دەیانەوێت ڕەچاوی کۆنوانسیۆنە نێودەوڵەتییەکان بکەن و لە دیکتاتۆریەتی ئیسلامییەوە بگوازنەوە بۆ دیکتاتۆری شاهانە!
بێگومان نووسەرانی جاڕنامەکە مەبەستیان نەبووە ئامانج و ئایدیالی شۆڕش ڕوون بکەنەوە و ڕابگەیەنن. هەرچییەک بێت، شاخوازەکان و هەموو هێزە ڕاستەکانی ئۆپۆزسیۆن هەمیشە شۆڕش بوون وەک ئاژاوە و توندوتیژی بوون و ئەمڕۆش کە بە هۆی “ڕووداوە خراپەکان” ناچار بوون قسە لە شۆڕش بکەن، هەشتا هەوڵی پاڵ پێوەنانی بە دواوە و بەلاڕێدا بردنی دەدەن ئەوان لە بەرگی میللی نیشتیمانی خۆیانن و بە هەموو شێوەیەک هەوڵ دەدەن “خودای پاشا نیشتمان” لە ئاڵای ژن ژیان ئازادیدا بپێچنەوە و بیدەن بە خەڵک. تەنانەت بەشێک لە شوێنکەوتوە توندئاژۆکانیشیان بەیان دەرکەوتووە کە دروشمی شۆڕش لە بنەڕەتدا “ژن ژیان پەهلەوی” بووە!
لە هەر حاڵەتێکدا هێزەکانی لایەنگری جاڕنامە، چ توندڕەو یان میانڕەو، لە بنەڕەتدا نەک بە خەڵکی ئێران یان تەنانەت هێزە پێشکەوتنخوازە جیهانییەکان کە بەرگری لە شۆڕشی ژن ژیان ئازادی دەکەن، بەڵکوو ڕووی دەمیان حکومەتەکانی ڕۆژئاوا دەکەن. بوونی یەک لە دوای یەک ئیمزاکارانی جاڕنامەکە لە ڕاڕەوی پەرلەمانەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوادا بە ڕوونی مەبەستیان لە بڵاوکردنەوەی وەها جاڕنامەیەک نیشان دەدات. پێیان وایە دەیانەوێت بە سوێندخواردن بە گواستنەوەی ئاشتیانە و پاراستنی زۆرترین سیستمی ئێستا و تەنانەت پاراستنی سوپای پاسداران و ڕاگەیاندنی پابەندبوونی خۆیان بە ڕێککەوتننامە و ڕێککەوتنە نێودەوڵەتییەکان، پشتیوانی حکومەتەکانی ڕۆژئاوا ڕابکێشن بۆ خۆیان. بەڵام ئەمە لە بیرۆکەیەکی کرچ وکاڵ زیاتر نییە. تاکە ڕێگا بۆ گۆڕینی هەڵوەستی حکومەتەکان بەرامبەر بە کۆماری ئیسلامی و گۆشەگیرکردنی لە جیهاندا، هێزی خەباتی شەقامە. جگە لەوەش، لە یەک مانگی ڕابردوودا، لەگەڵ کەمبوونەوەی ڕێژەیی ناڕەزاییەتییەکان لە ئێران، حکومەتەکان دەستیان تەنانەت لە پشتیوانی زارەکیشیان شۆردووە و سیاسەتە تەقلیدییەکانی دانوستان و ئارامکردنەوەیان لەگەڵ کۆماری ئیسلامی دەست پێکردووەتەوە.
ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەو هەوڵی ڕاکێشانی پشتیوانی حکومەتەکان دەدات، بەڵام لە ڕاستیدا ئەوە دەسەڵاتی شەقامە کە هەم حکومەتەکان و هەم هێزی ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستڕەو کە ڕێبازو باوەڕەکانیان هەمیشە شۆڕشی بەکارێکی نالەبارو وەک شتێکی نەخوازراو و نەرێنی لەقەڵەمداوە بەداوی خۆیدا ڕادەکێشێت.
ڕەخنەی بناغەیی لە ستراتیژ و سیاسەتی “گواستنەوە” لە کۆماری

ئیسلامی بە کەمترین گۆڕانکاری” نەک تەنیا وڵاتانی ڕۆژئاوایی و تەنانەت ئاوەدانەوەی پاشەکشەی تێدا نییە، بەڵکو لە ڕاستیدا خزمەت بە پاراستنی کۆماری ئیسلامی دەکات. هەوڵدان بۆ لەباربردن و شێواندنی شۆڕشی ژن ژیان ئازادیدا لە شێوەی پیرۆزی نەتەوەیی-نیشتمانی و نۆستالژیا بۆ ئەوانەی لە تەخت کەوتنە خوارەوە، شێواندن و کەمکردنەوەی ڕووخان و لەناوبردنی سیستەمی هەبوو لەگەڵ گواستنەوەیەکی ئاشتیانە لێی، و لە کۆتاییدا، جێگرتنەوەی ئامانج و خواستی ئازادیخوازانە و یەکسانیخوازانەی خەڵک بە بە بەڵێننامەی نەبوودەوڵەتی، ڕێگەیەکی دیکەی ڕوخاندنی کۆماری ئیسلامی نییە، بەڵکو کۆپییەکەی پاراستنی کۆماری ئیسلامییە. شۆڕش لە شەقامەکاندا سەردەکەوێت نەک لە ساڵۆنەکانی دەسەڵات لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا.
خاڵی کۆتایی ئەوەیە کە هێزە جاڕنامە ٦ کەسییەکان بە ئاڵای یەکگرتوویی ناوی دەبەن. بەڵام بەهۆی ناوەڕۆکی دواکەوتوو و ناپەیوەندیدار بە شۆڕشی ئێستایەوە، ئەم بەڵگەنامەیە نەک هەر فاکتەری یەکڕیزی و هاوپشتی نییە لەهیچ ئاستێکدا، بەڵکو لەو ماوە کورتەدا کە لە نێو هێزەکانی ئۆپۆزسیۆنی چەپ و کۆماریخوازدا بڵاوکراوەتەوە، لە نێوان هەڵسووڕاوانی شۆڕشگێڕ، و لە کۆمەڵگادا. بەتایبەتی خەڵکی کوردستان و پارێزگا سنوورییەکان، کە بە بەڕاستی ڕاگەیاندنی پاراستنی یەکپارچەیی خاکی ئێران لە لایەن ئەرتەشەوە بە درێژەی سیاسەتی سەرکوتگەرانەی هەر دوو ڕژیمی پەهلەوی و ئیسلامی لە دژی هەر جۆرە ناڕەزایەتییەک بەرامبەر ستەم و جیاکاری نەتەوەیی دەزانن ، دژایەتی و ڕەخنەی زۆری لێکەوتووەتەوە. لەم نێوەندەدا ئەو شاهانە توندڕەوانەی شۆڕشیان تێکەڵ کرد بە هەڵمەتی دانانی شازادەکەیان لەسەر تەختی پاشایەتی ، هەروەها دژی جاڕنامەی ٦ ئەندامن کە لێرەدا بابەتی ئەمە نییە. ئەوان بە ڕوونی سەر بە ڕیزەکانی کۆنەپەرستانەن. بەڵام ئەوەندەی پەیوەندی بە یەکێتی ڕیزەکانی شۆڕشەوە هەیە، ئەمە تەنها لە دەوری داخوازییە جیهانییە ئینسانییەکانەوە مومکینە، داوا دەکات کە جاڕنامەی ٦ کەسی هیچ پەیوەندییەکی بەوەوە نەبێت.

ستراتیژی سەرکەوتنی شۆڕش

ستراتیجی سەرکەوتنی شۆڕش بریتییە لە تەرکیزکردن و پشتبەستن بە هەڵمەتە مەیدانییەکان، قووڵکردنەوە و ڕوونکردنەوەی داواکاری و ئامانج و ئایدیاڵەکانی شۆڕش و ڕێکخستن و ڕێنماییکردنی ڕیزەکانی. وە شۆڕش لە پرۆسەی شەش مانگی خۆیدا پێشکەوتنی بەرچاوی لە هەموو ئەم لایەنانەدا بەدەستهێناوە.
خۆپیشاندان و هێرشی جەماوەری بە بۆنەی ڕۆژی چوارشەممەی سورەوە لە دەیان شار و سەدان گەڕەک بە دروشمی دژ بە خامنەیی و تەواوی

حکومەت، بە هێرشکردنە سەر بەکرێگیراوان و سووتاندنی وێنەی خامنەیی و خومەینی، هێما و تابلۆی حکومی، جارێکی دیکە نیشانی دا کە شەقام قسەی کۆتایی دەکات. وە شەقامی ئێمە هۆشیار و ڕێکخراوە، جاڕنامە و ئاڵای تایبەتی خۆی هەیە، و ڕێکخەر و سەرکردە کردارییەکانیشی هەیە. ئاڵای شۆڕشی جاڕنامە کە لە ۲۵ی بەهمەن لە لایەن ۲۰ ڕێکخراوی پیشەیی و ڕێکخراوی مەدەنییەوە بڵاوکرایەوە، ڕەوایە و مێژوویەکی دوور و درێژی هەیە. ئەمجاڕنامەیە هاوکات لەگەڵ مانیفێستی داخوازی پێشکەوتنخوازانەی ژنانی ئێران کە ڕۆژێک پێش ڕۆژی جیهانی ژنان، لە ١٦ی مارسدا، لە لایەن ژمارەیەک لە چالاکانی دیاری بزووتنەوەی ئازادیی ژنان لە ئێراندا بڵاوکرایەوە، قسەی دڵی هەموو خەڵکی ئێرانە وگوزارشت لە ئایدیاڵ و ئامانجەکانی ئینسانی و ئازادیخوازانەی شۆڕش دەکات

لە لایەکی دیکەوە خۆپیشاندان و گردبوونەوەی ناڕەزایەتیی چەند هەفتەی ڕابردوو (دەرکەوتنی ٢٧ بەهمەن، کۆبوونەوەکانی ١٦ و ١٧ی ئەسفەند، ناڕەزایەتی جەماوەری لە ٢٢ تا ٢٤ی ئەسفەند، کە هێرشە گەورە و سەرتاسەرییەکەی شەوی چوارشەممە سوری لوتکە بوو) لەگەڵ ڕێکخستن، ئامادەکاری پراکتیکی، و بانگەوازی ٥٠ تا ٥٥ ڕێکخراو و دامەزراوە پێکهێنران. ئەم ڕاستییە تەشکیلاتی و ئیرادەی ڕێکخراوەیی شۆڕش نیشان دەدات. بە دڵنیاییەوە دەتوانین بڵێین شۆڕشی ئێمە هەم جاڕنامەیەکی ڕوون و هەمەلایەنەی هەیە، هەم خاوەنی ڕابەری مەیدانی و کردەیی خۆیەتی کە متمانەی پێیەتی. ڕووخاندن و تێکشکاندنی تەواوی حکومەت و سیستەمی هەبوو، کۆتاییهێنان بە چەوسانەوەی ژان و جیاکاری ڕەگەزی، ئازادبوون لە نائەمنیی ئابووری، کۆیلایەتی هێزی کار، هەژاری و چەوساندنەوەی چینایەتی، چەوساندنەوەی نەتەوەیی و ئایینی و هەر جۆرە ستەمکارییەکی ئایینی و نائایینی کە بوون سەپاندووە بەسەر خەڵکی ئێراندا بە زیاتر لە سەدەیەکە بەسەر خەڵکی ئێراندا سەپێنراوە، هەڵوەشاندنەوەی هێزەکانی سەرکوت، زامنکردنی ئازادییە بێ مەرجەکان، بەرزکردنەوەی ئاستی حەقدەستەکان و ئازادکردنی چاودێری تەندروستی و خوێندن، دەستەبەرکردنی مافی پەلکەزێڕینەکان پاراستنی ژینگە، ڕەتکردنەوەی هەموو هەڵاواردنیکی سێکسی، جێندەری، نەتەوەیی ، هەڵاواردنی ئایینی و نەتەوەیی، کۆتاییهێنان بە پێکهێنانی هەر دەسەڵاتێک لە سەروو ئیرادەی خەڵکەوە و ئیدارەی شوراکانی کۆمەڵگە لە گرنگترین پایە و ئامانجەکانی شۆڕشی ئێستان، کە بە ڕوونی لە جاڕنامەی٢٠ ڕێکخراودا.ڕاگەیەندراوە شۆڕش لەسەر ئەو ئامانج و ئایدیاڵانە دامەزراوە و بە ڕێکخستنی مەیدانی و ڕێنمایی هێزەکانی پاڵپشتی ئەم جاڕنامەیە، سەقامگیر و بەردەوامە و تا سەرکەوتنی کۆتایی بەرەو

پێشەوە دەڕوات.
لەسەر ئاستی جیهانیش شۆڕش سیاسەتێکی ڕوونی هەیە. دروشمی ژن ژیان ئازادی لە ئێستادا پاڵپشتی زۆرێک لە هێز و کەسایەتییە پێشکەوتنخواز و پێشڕەو و ڕای گشتی خەڵکی لە سەرانسەری جیهاندا بۆ خۆی ڕاکێشاوە. بە پشت بەستن بەم هێزە و گوشار خستنە سەر حکومەتە ڕۆژئاواییەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان، دەتوانێت و دەبێ کۆماری ئیسلامی لە جیهاندا گۆشەگیر بێت.

وەک تیرۆریست ناساندنی سپای ، دەرکردنی کۆماری ئیسلامی لە یونیسێف، دەرکردنی لە ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کار و دامودەزگا نێودەوڵەتییەکانی دیکە لە یەکەم هەنگاوە ڕوونەکانن کە دەتوانێت و دەبێ بەرەو دابڕانی تەواوەتیی ئینسان کوژە دەسەڵاتدارەکانی ئێران. بۆ بەرەوپێش بردنی ئەم سیاسەتە، پێویستە لە هەر شوێنێک کە بتوانێت پەنا بۆ چالاکییەکانی لۆبیکردن ببەین، بەڵام لێرەشدا خاڵی پشتیوانیمان دەبێت هێزی شەقام بێت لە ئێران و لەسەر ئاستی جیهانی، واتە خۆپیشاندان و ڕێپێوان لە شارەکانی ئێران و دەرەوەی وڵات . ئامانجی جیهانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادی، گەیشتن بە هەمان ئامانجە کە شۆڕشی دژە ئاپارتاید لە باشووری ئەفریقا بەدەستی هێنا: بایکۆتی سەرتاسەری ڕژێمی دەسەڵاتدار.

شۆڕش تەنیا بە فراوانکردنی دەسەڵات و کاریگەری ئەم ئاستە و سیاسەتە لە کۆمەڵگادا دەتوانێت سەرکەوتن بەدەست بهێنێت. ئەم هێزە تاکە هێزە کە بتوانێت تابلۆی سەد ساڵەی "خودا پاشا نیشتمان" کۆبکاتەوە و ئاڵای "ژن ژیان ئازادی" لە ئێران و لەسەر ئاستی جیهان هەڵبکات.

١٥ی ئازاری ٢٠٢٣، ٢٤ی ئەسفەند ١٤٠١

نامەیەکی ئەکادێمی دەکرێت بە پەرتووک.. کاروان محەمەد فەتاح

نووسەر و چیرۆکنووس (کاروان محەمەد فەتاح) پەرتووکێکی ئەکادێمی بە ناوی (کارەکتەر لە ڕۆمانی "ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە؟"ی"کاروان عومەر کاکەسوور"دا) بڵاو کردەوە، کە لە بنەڕەتدا نامەیەکی ماستەرە و بە هەمان ناونیشانەوە بە سەرپەرشتیی

(پ. د. شنە محەمەد مەحموود) پێشکەشی ئەنجوومەنی کۆلێژی پەروەردە و زمان لە زانکۆی چەرموو کراوە. ڕۆژی پێنجشەممە، ڕێکەوتی (٢٠/ ١٠/ ٢٠٢٢) دوای گفتوگۆکردن لەبارەیەوە، نامەکە پەسەند کرا.

ئەم کتێبە هەوڵێکی زانستییە بۆ ناساندنی توخمی کارەکتەر، کە لە ڕووی زاراوەوە لە بنەڕەتەدا بۆ وشەی (Persona)ی لاتینی دەگەڕێتەوە، کە بە مانای ڕووبەند (القناع) دێت. کاتێک ئەکتەرەکان لەسەر تەختەی شانۆ ڕۆڵی کەسێتییەکانیان دەگێڕا، بەو مەبەستەی نەناسرێنەوە، ئەو ڕووبەندەیان بۆ کار دەهێنا و دەموچاوی ڕاستەقینەی خۆیانیان پێ لە تەماشاکەران دەشاردەوە. لە زمانی یۆنانییشدا بە کارەکتەریان گوتووە (Ethos)، کە واتای ڕەوشت دەدات.

لەم کتێبەدا کار لەسەر پێشاندانی ئەو پەیوەندییەی کارەکتەر لەگەڵ هەریەک لە توخم و تەکنیکەکانی تری ڕۆماندا هەیەتی، کراوە. هەروەها دەرخستنی ڕەهەند و جۆرەکانی کارەکتەر و نیشاندانی ئەو کاریگەرییەی توخمی کارەکتەر لە ڕووبەری ئەدەبی گێڕانەوە بە گشتی و ڕۆمان بە تایبەتیدا، دروستی دەکات.

کتێبەکە لە پێشەکی، سێ بەش، ئەنجام و لیستی سەرچاوەکان پێک دێت:

بەشی یەکەم: کارەکتەر لە ژانری ڕۆماندا

بەشی دووەم: ڕەهەندەکانی کارەکتەر لە ڕۆمانی “ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە؟”

بەشی سێیەم: جۆرەکانی کارەکتەر لە ڕۆمانی “ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە؟”

ئەم بەرهەمە لە دووتوێی (٢٦٦) لاپەڕەدا لەلایەن دەزگەی (کولتوور بۆ چالاکیی ئەدەبی و فەرهەنگی) بڵاو کراوەتەوە.

جگە لە پیاڵە شکاوەکان.. بەند باجەلان

من لەنێو ئاوێنەی سزادا، پاداشتی هەڵەکانی بینینم چەشت .
منیش وەکو باران،
ساردییەکی بێڕەنگم،
حەز بە گەڕانەوە دەکەم،

لە ماڵی کۆترەوە، بەرەو ئەستانەی ونبوون .

دەبێ لە مشتی دەریادا بمرم و ببم بە ئاو. تۆ خاوەنی ئاوی لەوکاتەی، پێشدەکەوێ دونیا و من لە ئاوێنەی سزادا، پاداشتی هەڵەکانی بینین و نەبینین دەچێژم! باش دەزانم، هەموو ئەستێرەیەك لە ئاسماندا، هەموو کرمێك کە تا سپێدە لەنێو تەنیاییدا پیاسە دەکەن، پێویستییان بە تۆیە. بە لاری کەوانەیەك، کۆتایی بە بەسەرهاتی کەوتنی ئاوێنەکان دێت.

تۆ هەمیشە هەمیشەیی!
دڵنیام گەر سپێدە نەیەت، خاڵخاڵۆکە دەخەوێ. بیرکردنەوە لە دەنکە خەردەلێك، هاوشێوەی بیرکردنەوەیە لە هەموو دونیا.
ئەفسانە لە گالیسکەکە کەوت.
چوارچێوە شکاوەکان،
کورسییە بیمارەکان، شایانی ئەوەن بۆ هەندێکیان نەگرین.
شەقامەکە، لە کۆتایی شۆستەکە دانیشتووە و سیگار دەکێشێ. تۆ سزای من مەدە لە کاتێکدا یەکجار دڵتەنگم و سپاردەی گوناهم. لە خەونێکی کورتی زستاندا، نیازی هەناسەیەکی تازە و
فرمێسکێکی تازە و
هەناسەیەکی چاو بە فرمێسکم دۆزییەوە.

ئاو بەبێ پاسەپۆڕت، دەڕژێتە نێو ڕابردوومەوە. جارجار ژیان ئەو شکستە گەورانەی خۆیم لێدەشارێتەوە.
وەڵامێکی دروستم دایەوە،
بە خۆمم گوت: ئەگەر ئامادەبووی، بڵێ: ئا .
ئاگر بەبێ ناسنامە، دەمکا بە خۆڵەمێش، ئاگری جوانیت. دەبێ بگەڕێمەوە بۆ ئەو زەمینەی، ناوی منی لە ڕێبوارەکان پرسی. تەنیا هەر کەوتنێك ماوە. ئەو گیا ناسکانە، نازانن چی دەکەن؟!. نازانم من بۆچی دەبێ لەبارەی هاتنی خۆمەوە بنووسم؟. دەبێ بگەڕێمەوە بۆ ئەو زەمینەی، ناوی منی لە دەریادا ونکرد!.

بەر لە ئێمە، تەنها تۆ هەبووی.

ڕۆزی چرکە سامناکەکانم تێبینی کرد. ساتەکان بچوك دەبنەوە. هەر کاتێك خوازیاری هەر شتێك بم، دەزانم خاکی پرتەقاڵەکان، هەرگیز ناتوانێ ببێتە بەخشەری خۆخە تازەکان. لە نێوان هاتن و نەهاتندا، چلوورە دەتوێتەوە بە ئاراستەی هاتنی من و نەهاتنی شەو. لە لاپەڕەی کۆتایی هەموو کتێبەکانی قوتابخانەدا، تێبینی چرکەساتی ڕۆیشتنی

زۆر شت دەکەم. چرکەساتە سامناکەکان، ڕۆژی منیان نەگرت.

بەر لە باران، تەنها تۆ هەبووی.

من ڕووباری (سیروان) نیم. ئێستا لە هەفتەیەکدا،
تەنها
ڕێژێك
چۆلەکەکان
دێنە سەر گۆڕی شکستەکانم!
دیوارەکان، تووڕەن. هەورەکان، بەشێکی ترن لە پێگە ناوازەکانی ئاو. دەزانم هەموو خەتای من بوو لە ناکاو بڕیاری سزادانی چاویلکە شکاوەکانمدا. خاك گیانی سپارد. مانگ و ئەستێرە، لە جوانی ئاوێتەی یەکتری، پیاڵەکان پڕ دەکەن لە پرسیار، پیاڵە شکاوەکان نەبن: من ڕووباری (سیروان) نیم.

بەر لە مردن، تەنها تۆ هەبووی!

وشە تەنیاکان، بخەینە نێو گۆزەیەکی شکاوەوە.
خەیاڵم
دەبێ بە با.
چی لە دانەدانە کەوتنی گەڵاکانی پایزدا تێبینی دەکرێ؟ کە ویستم بڕۆم، دەرگاکەم بە ڕووی خۆمدا داخست، با ئەوانەی لە ژوورەوەن، هەست بە سەرمای ناخی من نەکەن. تۆ یەکەمین و دوواهەمینی. شەختە بەر لە تووانەوە، بیری دەکەوێتەوە مەرگ نزیکە. چی دەبێت ئەگەر لە ناکاو سەر بەرز بکەیتەوە و ببینیت کە ئاسمان پڕە لە ئەستێرە؟ ئەمڕۆ نە ماڵەوەم گسك داوە و نە دەستم بردووە بۆ سێوە سوورەکانی پەنجەرەی وەستان بە ڕووی بیرەوەرییەکان. دەخوازم وێنەی دارگوێزێك بکێشم لەسەر قەدی دارقەزوانەکە. بە هەر حاڵ، هەموو کەسێك لە کۆتایی تەمەنیدا، بیری دەکەوێتەوە کە زۆر شتی لەدەستداوە.

باران نم نم نابارێ.

تۆ
بێسەرەتا و
بێکۆتای. وجودم سوورە و بەسەر ئەو شووشە شکاوانەدا دەنووزێتەوە!

سەگ بەر لە تۆپین، بیری دەکەوێتەوە، ئەو هەرگیز مەیموون نەبووە.

تا لە سەرابی ڕۆژە مەیوەکان غەرق نەبووین، با هەست بکەین

ئازارەکان بە هۆی دووری وشەکانە لەو ڕستانەی، چوون بەرەو ئۆقیانووسی برین. تۆ بۆ هەمیشە و بۆ هەمووانی. کاتێکی زۆر تێپەڕیوە و هاوین لە دەرەوە و ژوورەوەی ماڵەکەمان هەر هاوینە.

کەر بەر لە نەمان، بیری دەکەوێتەوە کە ئەو هەرگیز (داروین) نەبووە.

من لەنیو ئەو خەڵکەدا، ویستم خۆم بدۆزمەوە لە ساتی بیرکردنەوە لە ونکردنی شتە سەرەتاییەکان. دڵنیام من سەر بە ڕەگەزی ئەو پەشیمانییانەم، زۆر دوور و بێسوودن. ئەو ڕۆژە دەردەکەوێ خۆشتبوێم؟ کێ هەیە وا بکا من سەرمام نەبێ لە بارێکدا دڵم پڕە لە شەختە؟

باران نم نم نابارێ.

کە هەڵەبجە خنکا، کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی لە خەوێکی قوڵدا بوون.. سەلام عومەر

ئەوڕۆژەی هەڵەبجەیان خنکاند و خەڵتانی خوێنیان کرد، زامێکی هێندە قوڵ لە جەستەی وڵاتەکەمان هەڵکۆڵدرا، کە تاوەکو ئێستاش سارێژ نەبووەو لەگەڵ هەر یادەوەریەکدا دەکولێتەوە، ئۆپەراسیۆنەکانی ئەو رۆژانەی سوپای بەعس بۆ لەناو بردنی یەکجارەکی گەلی کورد بوو، بەتایبەت هەموو ئەو خانەوادانەی لەمشارەدا بوونە سوتەمەنی دووچاری قڕکردن بوون، ئەو پیرە پیاوو ژن و منداڵانەش کە رزگاریان بوو ئێستا پیرەکان زۆربەیان نەماون و منداڵەکانیش بەبێ کەسی بە هەتیوی و ماڵوێرانی، بەبێ پەناگەو شوێنە خۆشەکان بە نەخۆشی و کوێری خەریکی گوزەرانێکن باشتر نین لەو ونبوو و تاقانەی ئیستاش لە خەیاڵدا رۆژدەکەنەوە.
جیهان بەگشتی و ریکخراوە مرۆ دۆستەکان لە ئاست ئەم تاوانە نێودەولەتیە کوێربوون و جڵەوی دەسەڵاتی بەعسیان بەجۆرێك شل کردبوو بەئارەزووی خۆی هەوڵی تەفروتوناکردنی نەتەوەیەکی دەداو

کەسیش نقەی لێوە نەدەهات،ڕۆشنبیرانی کورد لەچیا هاواریان لەهەستاو پێ بە گەرو دەیانناڵاند عەرەبەکانیش جگە لەچەند ڕۆشنبیرێکی چەپی زۆر کەم نەبێ ئەوانی دی لە خەوێکی قووڵدا چووبوونە خەڵوەتەوە ، خۆ ئەدەبی جیهانیش لەم ساتە وەختەدا لەگەڵ ڕژێمە قەبەکانیان هەر خەریکی ساغکردنەوەی چەکو جبەخانەکانیان بوون بەو وڵاتانەی دەیانەویست سنوورەکانیان لەسەر حسابی نەتەوە بچوکەکان زیاد کەن، ئەو ڕۆژانە مردنێکی لەسەرخۆ بوو بە گەلێکی چەوساوە، کەلەوەتەی هەبووە سووتەمەنی یەك لەدوایی یەکی ئەو ڕژێمانەبوو کە بەئارەزووی خۆیان دەیانچەوساندینەوە، تاکە هیوایەکیش کە هاوڵاتیان و پارتە سیاسیەکان هەیانبوو ئەو چیا سەرسەخت و دژوارانەبوو کە سروشت وەك پەناگەیەك بە هێزی پێشمەرگەی دروست کردبوو، ئەو کات دوای وەستانی جەنگی نێوان عێراق و ئێران بەعس خۆی یەکلا کردەوە بە لەناوبردنی کورد و هەر هەموو تواناکانی خۆی بە ئەنفالیشەوە تاقیکردەوە و نەیتوانی کورد لەڕیشەوە دەرکێشێ کیمیا یەکێك بوو لەو نەخشە دۆزەخییەی بە کورد نەخشێنرا، ئەم وڵاتەی نوقمی تاوانێك کرد کە خۆی لەناو گۆڵی بەکۆمەڵ و سوتەمەنیەکانی کیمیاییدا دیتەوە، ئەوان وشەی ئەنفالیان لە کتێبە ئاسمانیەکان دەرهێناو کردیانە حیکایەتێك کەمرەقایەتی بە هەمیشە دەیگێڕێتەوە ،

وێنەکانی کیمیابارانی هەڵەبجە هەندێ کاریگەرن پەردەکانیان بەڕوی تاوانبارندا هەڵدەماڵی و گەورەیی تاوانەکەیان دەردەخست، کەچی سەدام و عەلی کیماوی هەوڵیاندەدا هەموو ئەو خەتایانە بە سەروەری بژمێرن و بەڵام دواجار بە سزای خۆیان گەیشتن .

ئێستاش دیکۆمێنتەکانی کیمیاباران لەبەردەستدان دۆسیەو تاوانەکە لە سەرمێزی نەتەوە یەکگرتوەکان کەوتووە، دادگاکان کۆتایان هات و هەڵەبجەش بووە پارێزگا، بەڵام کوان ئەو ڕێکخراوانەی هەڵەبجەیان بەجینۆساید ناساندو خزمەتێکی شایستەیان کردبێ ئەوەی سیمای پارێزگا بێت بە روخساری هەڵەبجەوە نابینرێ، ململانێی پارتەکان و نوقرچە لێدان لە یەکتری خەریکە پانتایەکانی تیرۆر لەمشارەدا دەژیێنەتەوەو باشترین ژینگەش بۆ ئەو گروپانە درووسکا کە دژی جوانی و پێشکەوتنەکانن ،ئاخر هەڵەبجە ئیستا پەراگەندەیە ئەوەندەی لە کیمیایی رزگاریان بووە تەفرو تونان و زۆرینەی هەرە زۆریان لەشارەکانی دی خەریکی توانەوەن کوا ئەو هاندان و ژینگە لەبارەی لە کاتی هەڵبژارنەکاندا بە خەڵکی ئەم شارە دەدرا تاکەی هەڵەبجە ئەو پەراوێزە بێت کە شایەنی هەموو شتێکە، ئیدی کاتیەتی قورساییەکانی ئاوەدانکردنەوەو سارێژ بوونی برینەکان بچێتە واری جێبەجێ کردنەوە و خەڵکی ئەم شارەش قەڵەی پیاوەتی خۆیان هەڵکەن و

بەراستی داوای بە پاریزگا بوون بکەن نەك ئەو بەیارانەی تەنها بوونەتە دیکۆمێنتو قسەی رووت.
ئاخر تەنیا وشەی بە پارێزگا بوون بەس نییە ئەگەر خسمەتگوزاری نەژێنەتە ئەم شارە، دەبێت بیر لەکار بە لاوەکان بکرێتەوەو هەلی کاریـــان بۆ بەرەخســـێنرێ نەك ئەوانەی مـــاویشن خۆ بە ئیجرەدادەن و تواناکانیان لەو بەینە تەدا بچێ، هەروا دەبێت دامو دەزگای ئەوتۆ بچێتە ئەم شارە بەراستی سیمای پارێزگا بوونی پێوە دیار بێت، سروشتی ئەم دەڤەرە بەجۆرێکە دەکرێ گەشتیار لەهەموو دنیاوە بۆ ئەوێ رابکێشرێ، خۆ ئەگەر ململانێ حزبیەکان هەر بەردەوام بێت ئەوە هەرگیز تەنیا وشەی بەپارێزگا بوون چارەسەری ئەو برینە قوولانەی هەڵەبجە ناکات، ناشێ بودجەی هەڵەبجە هەمان بودجەی شارۆچکەیەك بێت و جیاوازیەکەیـان لەگەڵ سـێ پارێزگـاکەی دی ئاسمانورێسـمان بێـت، هەڵەبجە پێویستی بە ئاوڕە لێدانەوەیە نەك پشگوێ خستن و پەراوێزی ئەودیوی چیاکان بێت.

شوراکـان و “کێشەی دیموکراسـی” لە ئێران.. حەمید تەقوایی

وەرگیرانی بۆ کوردی کاوە عومەر

هەرکەسێک ئازادیی لە ئێران دەوێت، دەبێت لایەنگری شوراکان بێت. تەواوی مێژووی سیاسی سەدەی ڕابردوودالە ئێران و ئەمڕۆش لە هەلومەرجی سیاسی گشتی جیهانی دوای شەڕی سارددا بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە دێموکراسی پەرلەمانی ئازادی بۆ خەڵک ناهێنێت. شۆڕشی ساڵی ١٩٧٩ جێختکردنەوەیەکی دیکە بوو لەسەر ئەوەی کە ئازادی لە ئێراندانە بەستراوەتەوە بە دیموکراسیەوە بەڵکوگرێی خواردوە بە شوراکانەوە. ئه مەش که بەنی مەرگی کۆماری ئیسلامی به ڕز بووه ته وه و هه موو هێزه کانی ئۆپۆزیسیۆن هاتوون کۆتوونەتە بیری دێموکراسی و پیاوسالاری و ده نگی خه ڵک بۆ دیاریکردنی حکوومه تی ئاینده، جێگای خۆیەتی کۆجارێکی دیکه ئه م ڕاستیه بخینەوە به رچاوی هه مووان.

دیموکراسی: کێشەی بۆرژوازی ئێران

لە مێژووی ئێراندا دێموکراسی و لیبرالیزم بەو مانا کلاسیکییەی کە لەگەڵ شۆڕشی گەورەی فەرەنسادا هاتە ئاراوە، جگە لە ماوەیەکی کورت لە شۆڕشی دەستوریدا، هەرگیز نوێنەرایەتی نەکرا و تەنانەت ئەو کاتەش پێ بوو لە بیری ئایینی. هەمان ئاستی ئازادیخوازی و لیبرالیزم کە لەسەر ئاستی سیاسی و کۆمەڵایەتی و کولتووری لەلایەن بیرمەندان و شۆڕشگێڕانی سەرەکی دەستوورەوە نوێنەرایەتی دەکرا، لەگەڵ هەموارکردنەوەی دەستوور و گۆڕانەوەی دەسەڵاتی پاشایەتی و شەرعیەت بە سەر گۆڕەپانەکە بەتەواوی کێشایەوە. دیموکراسی پەرلەمانی و لیبرالیزمی گشتی لە ئێرانی بەلەبارچووی لەدایک بوون؛ ئایین و پاشایەتی هەر لە سەرەتاوە نەیانهێشت هەناسە بدات. تەواوی مێژووی هاوچەرخی ئێران، چیرۆکی هەژموونی ئەم دوو دامەزراوە کۆنەپەرستانەیە، پێکەوە یان بە دژایەتی یەکتر، بەسەر چارەنووسی خەڵکی ئێراندایە. ئازادییە مەدەنی و سیاسییەکانی خەڵک، تەنانەت بە مانا لیبراڵییە سنووردارەکەیەوە، بە درێژایی ئەم قۆناغە، چ لە سەردەمی پەهلەوی یان کۆماری ئیسلامیدا، هیچ جێگەیەکیان لە سیاسەتی حکومەتدا نەبووە. شوراو و دێموکراسی پەرلەمانی لە مێژووی سیاسی هاوچەرخی ئێراندا زیاتر لە ڕووخساری خۆسەپێنی دەسەڵاتدار ڕۆڵیان نەبووە. لە سەردەمی شادا وابوو، ئەمڕۆش بەم شێوەیەیە و تا ئایین یان دەسەڵاتی پاشایەتی، تا خودا یان سێبەرەکەی، بەڕێوبەری شانەی سیاسەتی ئێران بن، دۆخەکە هەر وەک خۆی دەبێت. ئەم دوو دامەزراوەیە لە بنەڕەتدا دژ بە ئازادین.

شوراکان: ڕەخنەی کۆمەڵایەتی لە دیموکراسی لە ئێران

لە بەرامبەر پرسی دیموکراسیدا، شۆڕشی ساڵی ١٩٧٩ ڕێگەیەکی دیکەی خستە بەردەم کۆمەڵگا، ئەویش شوراکانکانە. لە شۆڕشی ١٩٧٩دا چینی کرێکار کە لە دوای چاکسازییەکانی زەوی بووبوو بە هێزێکی گەورەی کۆمەڵایەتی، هەنگاوی نا بە ناو گۆڕەپانی سیاسی و بە ئاڵای شوراکان ڕووبەڕووی بۆرژوازی بووەوە. شۆڕشی ١٣٥٧ و لێکەوتەکانی، زیاتر لە هەر پێشهاتێکی دیکەی مێژووی هاوچەرخی ئێران، ئەو ڕاستییەی ئاشکرا کرد کە بۆرژوازی ئێران بە ئاڵا کۆن و ڕزیوەکەی “دیموکراسی شاهانە” و “دیموکراسی ئایینی” نەک هەر پەیوەندی بە ئازادییەوە نییە، بەڵکوو بە تەواوی دژایەتی دەکات.

هەر لەو کاتەوەی دروشمی شوراکان لەسەر ئاستی کۆمەڵگای ئێران بەرزکرایەوە و تەنانەت لە ماوەیەکی کورتدا شۆڕش لە ئاستە جیاجیاکانی کۆمەڵگادا جێبەجێ کرا، خەڵکی ئێران ئاڵا و پێوەرێکی نوێیان هەیە بۆ پرۆژەکردنی ئازادییە دڵخوازەکانیان ، بۆ دەربڕین

و مومارەسەی بەچوون و ئیرادەی خۆیان لە دیاریکردنی چارەنووسی سیاسی خۆیاندا.و لە کۆتاییدا بە پێوانەکردنی ئازادیخوازی هێز و لایەنە ئیدیعاکارەکان پشتیوانی خەڵکیان دەزیەوە. پلانی فراوانی دروشم و داخوازیی شوراکان، بنبەستی دێموکراسی لە ئێراندا شکاند و ئەو هێز و لایەنانەی کە بە درێژایی ژیانی سیاسی خۆیان هیچ هونەرێکیان نەبووە جگە لە فڕێدانی پۆشاکی پاشایەتی یان عەبای ئایین بەسەر شانی دێموکراسی لیبراڵی لە ڕۆژئاوادا، و ئەمڕۆش هێشتا لە حکومەت یان لە ئۆپۆزسیۆن (و یان لە شوێنێکی نێوانیان!) بە تەواوی ڕسوا کە سەرقاڵی هەمان کارن. شۆڕشی ١٣٥٧ بە پلانی شوراکان، نەک هەر دیموکراسی لە فۆرمی شاهانە-ئاینییەکەیدا، بەڵکو دیموکراسی ڕۆژئاوایی لە بناغەکەیدا ڕەخنە لێگرت و فڕێیدایە لاوە.

خوازراوی و کاریگەریی شوراکان لە نێو خەڵکدا ئەوەندە فراوان بوو تەنانەت دژە شۆڕشی ئیسلامیش ناچار بوو ئۆرگانەکانی پۆلیسی خۆی بە شورای ئیسلامی ناوببات. شۆڕش و لەگەڵیدا شوراکان و بزووتنەوەی شوراکان شکستیان هێنا، بەڵامناکرێت مێژوو بگەڕێنیتەوە بۆ دواوە یان بیسڕیتەوە. شورا دوا وشەی بزووتنەوەی ئازادییە لە ئێران. چاوەڕوانییەکانی خەڵکی ئێران بۆ ئازادی، لە کۆمەڵگایەکدا کە لە ئەزموونی زیندووی و یادەوەرییەکەیدا تا ڕادەی دروستکردنی شورا و مومارەسەی ئیرادەی شوراکان پێشکەوتووە، ناتوانرێت لە فۆڕمی تەسکی دێموکراسی پەرلەمانیدا سنووردار بکرێت. ڕێگای ئازادی لە ئێراندا لە ڕێگەی شوراکانەوە تێدەپەڕێت.

داڕمانی دیموکراسی لە نەزمی نوێی جیهانیدا

خەبات بۆ ئازادی لە ئێراندا بەرەو شوراکان پێشکەوتووە و تەنیا لەم دوا سەنگەرەیەوە دەتوانێت بەرەو پێشەوە بچێت. سەرەڕای ئەم ڕاستیە ئەمڕۆ دەبینین ئەو هێزانەی کە لە بنەڕەتدا کەوتوونەتە ژێر فشاری بزووتنەوەی ئازادیخوازانە و سەرنگونیخوازی خەڵک بۆ ئازادی و ڕێزگرتن لە دەنگی خەڵک، هێشتا بە ئاڵای ڕزیو ئەزمون کراوی دیموکراسی پەرلەمانییەوە هاتوونەتە مەیدان. ئەمڕۆش بە شێوەیەکی سەرەکی دەرئەنجامی دوو دیاردەیە کە دواجار پەیوەندیان بە یەکەوە هەیە، یەکێکیان لەسەر ئاستی ئێران و ئەوی دیکەیان لەسەر ئاستی سیاسەتی جیهانی.

لەسەر ئاستی ئێران، ٢٤ ساڵ دیکتاتۆری دڕندانە و ئەجێندای دژە ئینسانی کۆماری ئیسلامی مەیدانێکی بۆ نیشاندانی دێموکراسیی پەڕلەمانی شاهەنشایی خوڵقاندووە. هیوادارن خەڵکی بە مەرگ گیراو بە تا ڕازی بن. ئەوان پێیان وایە کە دەکرێت جارێکی تر چیرۆکی کۆمیدی

تراژیدی ئاڵوگۆڕی دەسەڵات لە نێوان ئایین و پاشایەتیدا لە ژێر ناوی ئازادیدا دووبارە بکرێتەوە ئەنجومەنی ئیسلامی بردەوە وئەنجومەنی شاهانەی هێنا و ئێرانی کردە دیموکراسی.

فاکتەری دیکە ئەو بارودۆخە جیهانییەیە کە سیناریۆیەکی وەهاشەرمەزارکراو دەکاتە کردەیی و جێبەجێکراو. دوای ڕووخانی دیواری بەرلین و کۆتایی هاتنی شەڕی سارد، دیموکراسی بە مانای سەدەی بیستەمی، بە مانای ئابووری بازاڕی ئازاد و دەسەڵاتی بێ ڕکابەری سەرمایە و پێداویستیە سودهێنەرەکانی سەرمایە بەسەر چارەنووسی خەڵکدا، بوو بە دوا وشە لە سیاسەتی جیهانی ئەمریکادا. ئەم جۆرە دەموکراسییە، تەنانەت بەبێ ڕوونکردنەوەی شاهانە-ئاینییانەی هاوسەزی دیموکراسیە نیشتیمانیەکان، پێشاکەکە کە پێدەچێت لەسەر جەستەی "دیموکراتەکانی" ئۆپۆزسیۆنی کۆماری ئیسلامی و تەنانەت "ڕیفۆرمخوازانی" ناوحکومەت دوریبێتیان. هەم کارەکتەری خاتەمی و گەنجیە، هەروەها داریوش هۆمایون و ڕەزا پەهلەویش. لە لایەک کۆمار بەڵام وەلی فەقێ خوێنی خەڵکی خستەتە شووشە و لە لایەکی دیکەشەوە دیموکراسی کە لە شەڕی ساردا سەرکەوتووە، ئەو دیموکراسیەی کە ڕێژەگەرایی کولتووری دا بەدەستهێناوە و بە تەواوی ئامادەکراوە لە دوای خڕوشە ئازادیخوازانەکان. مەیدانەکە پاکراوەتەوە،ئەگەر بۆرژوازی ئێران لە ماوەی تەواوی ژیانی سیاسی خۆیدا توانا و بوێری هەڵکردنی ئاڵای دەموکراسی پەرلەمانی ڕۆژئاوای نەبووبێت، ئەمڕۆ وا دیارە کە ئامادەیە ئەم ڕۆڵە بگێڕێت، تەنانەت لە قسەی کەسانی وەک گەنجی و سروشەوە. نەک لەبەر ئەوەی وازی لە پێشاکی پاشایەتی و پێشاکی ئایین هێناوە، تەواوبە پێچەوانەوە، بەو هۆکارەی کە لە نەزمی نوێی جیهانی دوای شەڕی سارد، دیموکراسی ڕۆژئاوا جێگای بە ئایین و پاشایەتی ڕەخساندووە. ئەمەش هۆکارەکە بە ئەوەی هەموو جیهان بەرەو دواوە چووبێت. دیموکراسی ئەو ڕابردووەیە کە هێزە ئۆپۆزسیۆنەکان کە لە شۆڕش زیاتر لە کۆماری ئیسلامی دەترسن، دەیانەوێت لە جیاتی داهاتوو بە خەڵک بیفرۆشن. ئەمە ڕابردوویەکی تاریکە کە وەک ئایندەیەکی گەش بەڵێن بە خەڵک دەدەن.

شوراکان و حکومەتی داهاتوو لە ئێران

به ڵام خه ڵکی ئێران ناچار نین جارێکیتر ببنه گۆره پانی گەمەی ئه م دەموکراسیه جیهانی و نه ته وه ییه . ئەو حیزبە چینایەتییەی لە شۆڕشی ۱۹۷۹دا شوراکانی گشتگیرکردوە، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ، ڕێگە بەم کارە نادات. بزووتنەوەی شورایی ڕێگای ئازادی لە ئێراندا ڕوون کردەوە و ئازادیخوازانی ڕاستەقینەی نیشان دا. میراتگر و

ئاڵاهەڵگری ئەم بزووتنەوەیە حزبی ئێمەیە. لە بەرنامە و ئەدەبیاتی حزبەکەماندا بزووتنەوەی شورایی شوناسێکی سیاسی دۆزیوەتەوە و نوێنەرایەتی کراوە و بەزیندویی ماوەتەوە. هەروەک چۆن ماف و ئازادییە مەدەنییە سەرەتاییەکانی خەڵک، کە هەمیشە لە لایەن هاوسۆزانی دیموکراسیەوە بێدەنگ کراون یان لەژێر تیشکی نیشتمان، ئایین، یەکپارچەیی خاک، سەربەخۆیی و هتد دانراوە، بە ڕوونی لە بەرنامەی حیزبەکەماندا پێناسە کراون و ڕاگەیەندراون. بەدیهێنانی ئەو ئازادییانە تەنیا لە ڕێگەی شوراکانەوە دەکرێت. شورا زامنی بەچوون و ئیرادەی ڕاستەوخۆی خەڵکە لە بواری سیاسەت و حکومەت و بەڕێوەبردنی کاروبارەکانیان و بەم مانایەش ڕەخنەیەکی قووڵە لە لیبراڵ دیموکراسی، کە تەنانەت لە فۆرمێکی ئازاد و ئایدیاڵترینیشدا گوزارشت لە بۆچوونەکە دەکات و ئیرادەی تاک بۆ یەک دەنگ هەر چەند ساڵ جارێک جارێک دەیهێنێتە خوارەوە.

ئەمڕۆ حیزب و هێزە ڕاستڕەوەکان لە وەڵامی پرسی گۆڕینی کۆماری ئیسلامی بۆ دیموکراسی و ڕیفراندۆم و ڕێزگرتن لە بیروڕای خەڵک. و دیسانەوە، وەک هەمیشە، ئاڵای کاڵبووی دیموکراسی پەرلەمانی، بەپێی نەریتی لەمێژینەی خۆیان و مۆدەی نەزمی نوێی جیهانی دوای شەڕی سارد، کە بڕێکی دیاریکراو لە ئایین یان پاشایەتی نەرمکراوی ڕازاوە، وەک ” چارەسەر” بۆ ئازادی لە ئێران. بەڵام کرێکاران و جەماوەری خەڵک لە شۆڕشی ١٩٧٩ و حزبەکەیان، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، لە مێژە لە بەرنامەکەیاندا ڕایانگەیاندووە، ئازادی و بەشداری خەڵک لە چارەنووسی سیاسی خۆیان بە بێ شورا، لە فێڵێک زیاتر نییە. وەڵامی حیزبەکەمان بۆ پرسی سیستمی حکومەتی ئایندەی ئێران کۆمارێکی سۆسیالیستییە، واتە سیستمێک کە ئەندامانی شوراکانی خەڵک پێکدەهێنن. کۆماری سۆسیالیستی سیستەمێکی شوراییە و بە دامەزراندنی ئەو بزووتنەوەی شوراییە کە لە شۆڕشی ساڵی ١٩٧٩ دەستی پێکردووە، سەردەکەوێت و دیموکراسی بە فۆرمەکانی ڕۆژئاوایی، ئایینی، یان شاهانە بۆ هەمیشە دەخرێتە مۆزەخانەی مێژووەوە. هەرکەسێک ئازادی لە ئێران دەوێت، دەبێت لایەنگری کۆماری سۆسیالیستی بێت.

جانیوەری ٢٠٠٣ لە هەفتانەی ئینتەرناسۆنالی ژمارە ١٤٤دا بڵاوکراوەتەوە

بە دەنگەکانی کورد هەڵبژاردنەکانی داهاتووی تورکیا یەکلایدەکرێنەوە.. رەزا شوان

بڕیار وایە لە رۆژی یەکشەممەی (١٤/ مای/٢٠٢٣) هەڵبژاردن بۆ پەرلەمان و بۆ سەرۆک کۆماری تورکیا بکرێت. پارتی دەسەڵاتداری تورکیا (پارتی داد و گەشەپێدان) ئەردۆگانیان کاندیدکردووە.
هاوپەیمانی ئۆپۆزسیۆن، کە بە ناوی (هاوپەیمانی نەتەوە) وەیە. لە شەش پارتی ئایدۆلۆژیای جیاواز پێکهاتووە لە: نەتەوەییەکان، ئیسلامییە سیاسییەکان، عیلمانییەکان. لە رۆژی دوو شەممەی (٦/ ئادار/ ٢٠٢٣) هاوپەمانی نەتەوە، بە فەرمی (کەمال کلیچدار ئۆغڵو) ی (٧٤) ساڵ، (سەرۆکی (پارتی گەلی کۆماری) یان بۆ رکەبەرایەتی ئەردۆگان، بۆ هەڵبژاردنی (سیانەزەمین سەرۆک کۆماری) تورکیا کاندیدکرد، لەبەر ئەوەی کە پارتەکەی (جە هە پە) گەورەترین پارتی ئۆپۆزسیۆنە لە تورکیادا.
کەمال کلیچدار، بە رەسەن کوردێکی عەلەوییە و خەڵکی شاری (دەرسیم)ە لە باکووری کوردستان. کلیچدار لە ساڵی (٢٠٠٨) دا، وەکو سیاسییەکی بوێر ناوی هاتە ناوانەوە، کە بەبێ ترس گەندەڵییەکانی بنەماڵەی ئەردۆگان و ئەندامانی باڵای حیزبەکەی ئاشکراکرد و بە توندی رەخنەی لێیان گرت. کلیچدار سیاسەتمەدارێکی میانڕەوە. تا ئێستا چەند جارێک هەوڵی کوشتنیان داوە.
بەڵام لەو خاڵانەی کە هاوپەیمانی نەتەوە، وەکو نەخشەڕێگای داهاتوویان لەسەری رێکەوتن و بڵاویان کردەوە، ئەگەر دەسەڵات بگرێ دەست، جێبەجێیان دەکەن. بە هیچ جۆرێک ناوی کوردیان نەهێناوە.
هەندێ لە بەرپرسان و ئەندامانی (هاوپەیمانی نەتەوە) کاندیدکردنی کلیچداریان پێخۆش نەبوو، چونکە کەسایەتییەکی کاریزما نییە. (ئەکرەم ئیمام ئۆغڵو)ی

سەرۆکی شارەوانی ئەستەنبوڵ و (مەنسور یاقاس)ی سەرۆکی شارەوانی ئەنکەرەیان بە شایستەتر دەزانن. هەندێ لە ئەندامانی پارتی گەلی کۆماریش بە پێچەوانەی ئەو ناڕازییانەوە، کەمال کلیچدار بە " گاندی تورکیا " ناودەبەن. کە چەند خەسڵەتێکی بە خەسڵەتەکانی (گاندی ـ سەرۆکی هیندستان) دەشێوێنن. وەکو خاکی و سادەیی.
بەپێی چەند ڕاپرسییەکی جیاواز لەناو خەڵکیدا، ڕێژەی لایەنگیرانی دەنگدان، بە ئەردۆگان یا بە کلیچدار لە یەکەوە نزیکن. ڕێژەیەکی زۆری خەڵکی تورکیا بە هۆی داتەپینی ئابووری و دابەزینی نرخی لیرەی تورکی و هەژاری و بێکاری لە لایەکەوە، لایەکی کەشەوە دەسەڵاتی تاکڕەوانەی ئەردۆگان و ستەم و سەرکوتکردنی ئازادی و دیموکراتی و حوکمڕانی میللیتاری و تەشەنەکردنی گەندەڵی و بەندکردنی بە هەزاران کەس، بە تۆمەتی بێ بنەمای هەڵبەستراو. بوومەلەرزەکەی مانگی فێبرواریش هەندەی تر قوڵەکەی خەستر کردەتەوە. خەڵکییەکە بێزار بوونە. چاوەڕوانی حکومەتێکی خزمەتگوزار دەکەن، کە چاکسازی لە سیاسەت و لە ئابووریدا بکات و خەڵکی لە کوێرەوەری ڕزگار بکات. دکتاتۆری نەمێنێت و هەناسەی ئازادی بدەن.
تا ئێستا شرۆڤەکارانی سیاسی، پێشبینی و ڕایەکی تەواویان لەسەر ئەوە نییە، کە لە هەڵبژاردنەکانی داهاتووی تورکیادا، کلیچدار یا ئەردۆگان دەتوانێت زۆرینەی دەنگەکانی دەنگدەران، بە ڕێژەی لە (٥١%) دا بە دەستبهێنیت، بۆ ئەوەی لە خوولی یەکەمدا ببێت بە سەرۆک کۆماری تورکیا.
ئەردۆگان میدیا و ڕاگەیاندن و پارەیەکی زۆری بۆ بانگەشەی هەڵبژاردن لە بەردەست دایە، هەندێ لە دەوڵەتە ئیسلامییەکان و کەنداوی عەرەبیش، حەزدەکەن ئەردوگان دەربچێت و دژی سیستمی عیلمانین لە تورکیادا. لە چوار بەش بەشێکە کوردیش لە باکووری کوردستان، وەکو ئیسلامی سونیی ئەقڵ شۆراوە، دەنگ بە ئەردۆگان دەدەن.
کەمال کلیچدار، کەمێک بەڵێنی داوە، گەر ببێت بە سەرۆک کۆمار جێبەجێیان دەکات، لە پێش هەموویانەوە، هەڵوەشاندنەوەی سیستمی سەرۆکایەتی و گەڕانەوەی سستمی پەرلەمانی، چاکسازی ئابووری و سیاسی، خزمەتگوزاری و باشترکردنی ژیانی خەڵکی، نەهێشتنی زوڵم و نادادپەروەری، ڕێگەهەڵکێشانی دزی و گەندەڵی،.. هتد.
لە ڕۆژی دوای کاندیدکردنی بۆ سەرۆک کۆمار، کلیچدار وتی:"ئەمڕۆ بە لەناوبردنی عەرشی ستەمکار زۆر نزیک

بووینەتەوە". وتیشی: "ئەردۆگان لە وڵاتدا زیانی بە دیموکرتی گەیاندووە". دەربارەی حوکمڕانیش، وتی: "گەلی خۆشەویستم، پێکەوە بە راوێژکردن تورکیا بە رێوەدەبەین".

نیازیش وایە کە کلیچدار، بە پێشاندانی سۆزی خۆی بۆ کورد و بە بەدەستهێنانی دەنگەکانی کورد، سەردانی (پارتی گەلانی دیموکرات) بکات کە زۆرینەی ئەندامەکانی کوردن. بەڵام هەردوو هاوسەرۆکی (هەدەپە) مەدحەت سنجار و پەروین بوڵدان پێشتر رایان گەیاند، بە دەنگدان بە کاندیدی ئۆپۆزسیۆن بە سەرۆک کۆماری تورکیا مەرجیان هەیە. مەدحەت سنجار و سەلاحەدین دیمرتاش، پێشحالەی خۆیان بە کاندیدکردنی کلیچدار دەربڕی. بابزانین گفتوگۆی نێوان کلیچدار و هەدەپە بۆ چی دەگات و چی بەڵێنێک بە کورد دەدەن. ئەگەر بیانەوێت ئەمە هەلێکی باشە بۆ خستنەرووی دۆزی کورد و چارەسەرێکی ئاشتیانە لە رێی گفتوگۆوە لە تورکیادا. بە بۆچوونی زۆر لە شرۆڤەکارانی سیاسی تورک و بیانیش، لەو باوەڕەدان، کە بەبێ دەنگەکانی کورد، نە ئەردۆگان و نە کلیچدار ناتوانن لە خوولی یەکەمدا لە (٥١%)ی دەنگەکان بەدەستبهێنن و ببن بە سەرۆک کۆمار. ئەمەش جێی مەترسییە.

دووریش وەکو هەڵبژاردنەکانی پێشتر، ئەردۆگان بە بانگەشە بۆ پارتەکەی و بە خۆی سەردانی شاری ئامەد و وان بکات و بە زەردەخەنەیەکی دروستکراو هەندێ قسەیان بۆ بکات و داوا لە کورد بکات دەنگی پێبدەن. بەڵام بە درێژایی بیست و یەک ساڵی حوکمڕانی دژایەتی کورد، لە کارە لە پێشینەکانی بوو. تا ئەمڕۆش دەستیان لە کورد کوشتن و وێرانکردنی کوردستان، لە رۆژئاوا و لە باشووری کوردستان هەڵنەگرتووە.
کەواتە دەنگەکانی کورد کلیلی یەکلایکردنەوەی هەڵبژاردنەکانی تورکیا دەبێت. پارتی گەلانی دیموکرات (هەدەپە) سێیەم پارتە لە تورکیادا، دووەمین پارتی ئۆپۆزسیۆنە، سێیەم کیتلەی پەرلەمانە. پێگە و سەنگ و دەنگی خۆی هەیە. زیاتر لە (١٠%)ی کورسییەکانی پەرلەمانی بەدەستهێناوە. بۆیە کلیچدار و ئەردۆگان و سەرۆکەکانی حیزبەکانی کەش بە هەندی دەزانن. هەر ئەم هۆیەشە کە ئەردۆگان هەوڵی ئەوەی دەدا لە پێش هەڵبژاردنەکاندا (هە دە پە) هەڵبوەشێنێتەوە. حیزبەکەی و حیزبی بزووتنەوەی نەژادپەرست، بە تاوانبارکردنی، گەلێ تاوانی هەڵبەستراوی ناڕاست و بە بنەمایان داوەتە پاڵ (هە دە پە) و پاڵ

پەرلەمانتاران و ئەندامەکانی. هەوڵی ئەوەشیان دا پارێزبەندی لەسەر هەموو پەرلەمانتارانی (هەدەپە) هەڵبگرن. بۆ ئەوەی بیانگرن. چونکە نەیانتوانی بە چاوسوورکردنەوە و بە هەڕەشە، دەمیانیان پێ دابخەن و وسکتیان بکەن، لە هەڵماڵین و پرۆتستۆکردنی ئەو هەموو تاوان و پێشێلکارییە قێزەوەنانەی کە دژ بە گەلی کوردمان کراون و دەکرێن.
پێویستە کورد بەوەش نەخەڵەتی کە (کەمال کلیچدار) بە ڕەسەن کوردە و خەڵکی شاری باکووری دەرسمی کوردستانە، یا بە بەڵێنەکانی، ئەوەیان هیچ کە خۆی بە کورد نازانێت،.. (تورگۆت ئۆزال)یش ـ سەرۆکێکی پێشووی تورکیا ـ کورد بوو. (تەها جەزراوی)ش کورد بوو. ئەتاتورکیش بەڵێنی شەرەفی بە کورددا، کە چی داوا و مافەکتان هەیە بە زیادەوە جێبەجێیان دەکەم. بەڵام کە دەسەڵاتی وەرگرت و خۆی قایمکرد، بە دڕندەترین شێوە کەوتە ڕەشەکوژی و ژینۆسایدکرنی کورد، تەنانەت لە شۆڕشی چیای ئاگری (شۆڕشی ئارارات) و لە (شۆڕشی دەرسیم) دا، لە شاری (ئاگری) و لە شاری (دەرسیم) دا و لە شارۆچکە و دێیەکانی دەڤەرەکانی تری باکووری کوردستان، زۆر دڕندانە ژینۆسایدی کوردیان کرد، تەنانەت منداڵانی ناو لانکی کوردیان سەربڕین. نکووڵییان لە بوونی نەتەوەی کورد کرد و زمانی کوردییان قەدەغەکرد. سیاسەتی وێرانکردن و خاکی سووتماکیان لە کوردستاندا جێبەجێکرد. چی ناشێت بە کوردیان کرد. تا ئەمڕۆش زۆربەی سەرکردە سیاسییەکانی تورکیا، هەڵگری ڤایرۆسی ڕەگەزپەرستین و لە تورک زیاتر هیچ نەتەوەیەکی تر بە شایستەی ژیان و مان نازانن.

سەدامی گۆڕبەگۆڕیش، بەڵێنی جێبەجێکردنی مافەکانی کوردی دا، بەڵام بە ئەوپەڕی نامەردییەوە، کەوتە ڕەشەکوژی و ژینۆساید و ئەنفالکردن و ژەهربارانکردنی کورد و وێرانکردنی کوردستان و بە عەرەبکردن و گۆڕینی دیمۆگرافیای کوردستان. کەواتە بەڵێنی داگیرکەران تەنیا بۆ خەڵەتاندن و سوود وەرگرتنە لە کات. ڕەفتار و کردەوەکانیان بە پێچەوانەی بەڵێن و قسەکانیانەوەن. بەداخەوە کە سەرکردەکانی کورد هەرگیز وانە و پەندیان وەرنەگرتوون و نەیانتوانیوە نیازی گڵاوی ناخی داگیرکەران و نەیارانی گەلەکەمان، بە وردی بخوێننەوە. دووبارە و دەبارە هەر خەڵەتاون و هەڵدەخەڵەتێن. چونکە لە هونەر و لە گەمەی سیاسەتدا، نابەڵەد و کەڵەوارن.

کەمێک لە ناوەڕۆکی بابەتەکمان لاماندا، بەڵام وەکو دەڵێن قسە قسەی بەدوادا دێت. مەبەستیشم ئەوەیە، کە چتر دەنگدەرانی کوردمان لە باکووری کوردستان، بە بەڵێنی درۆ و بە زەردەخەنی دروستکراوی پاڵێوراوانی سەرۆک کۆماری تورکیا ناخەڵەتێن. گەر راست دەکەن، کورد کرداری لێیان دەوێت، نەک بەڵێن و درۆ. وەکو دەڵێن: هەندێ لە سەرکردە سیاسییە بەربژێرەکان، بەڵێنی دروستکردنی پردێک لەسەر رووبار لە شوێنێکدا دەدەن، کە ئەو شوێنە رووباری لێ نییە.

شیعر\ حەلەپچە.. شەخموس سەفەر

تو هەسرێن من یێن چکیایی کو نکارم ل دوو تە بگریم
تو چیایێ منێ هەری بلندی کو بەرف لێ ناگرە
تو زارۆکتیا منا هەری مازلومی کو ب دوو ئێتارەکی وندا دبی
تو عەرشا دنیایێ کو هەموو ئەزمان ل تە هاتیە خەزەبێ
تو ماسیێ چەمێ خوێ یی کو ناگهێژە تو بەحران
تو رەنگێ دنیایێ یێ هەری رەشی
تو پێ رێ روورەشیا دنیایێ
تو زارۆکەکی هەمبێزکریی نە ل جەم تو کەسی
تو کالەمێرەکی ب سوودی د هەمبێزا زارۆکەکی

شەخموس سەفەر – ئامەد
سەرۆکی (پێشوتری) لقی پێن (PEN)ی کورد

نامــــــــه.. لویز گلیك*.. و :

نەژاد عزیز سورمێ

شەو بۆ دواجار
بۆ دوایەمین جار
دەستت بەسەر جەستەمەوەیە ..
سبەی پاییزە
پێکەوە لە بانیژە دادەنیشین
تەماشای ئەو پەلکانە دەکەین وشك بوون و
با بە ئاسمانی گوندیدا دەیانبا
وەك ئەو نامانەی
یەك بە دوای یەك
هەر یەکمان لە ماڵی خۆی دەیانسووتێنین ..
ئەم شەوە چەند ئارامە
تەنێ دەنگی تۆیە بە خۆیدا دەڵێ :
تۆ تەنێ بووی . ئەوەت دەوێ ..
منداڵەکەیش لە ناوەوە نوستووە
دەڵێی هێشتا لەدایك نەبووە ..
سبەی
پاییز
پێکەوە لە باخچە بچکۆلانەکەدا
بەناو کورسی بەردین و درەختاندا دەڕۆین
تەم دایپۆشیون
وێنەی کەل و پەلێك
ڕۆژگارێ بۆ
بەجێ هێشترابن..
سەیر کە !
گەڵای داران
چۆن لە تاریکیدا بڵند دەبن
ئەوەی لەسەرمان نوسیبوون
سووتاندمانن .

(*) لویز ئێلێزابێس گلیك ساڵی 1943 لە نیۆرێك لەدایك بووە 1992 خەڵاتی (پۆلیتزەر)ی دراوەتێ ، چەندین کۆشیعری بڵاو کردووەتەوە ، دوا کۆشیعری لە 2006 دا .
ئەم شیعرەی لە لاپەڕە 22 ی کتێبی (عجلە مشتعلە تمر فوقنا) بڵاوکردنەوەی

“کیسەڵەکانیش دەفڕن” لە دەرهێنانی “بەهمەن قوبادی” لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕی سینەمای جیهان

مەنسوور جیهانی

فیلمی سینەمایی کوردیی “کیسەڵەکانیش دەفڕن” لە دەرهێنانی سینەماکاری ناوداری کورد “بەهمەن قوبادی” لە تەنیشت دەرهێنەرە ناودارەکانی سینەمای دنیا لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕی سینەمای جیهاندایە.

فیلمی سینەمایی کوردیی “کیسەڵەکانیش دەفڕن” Turtles Can Fly لە دەرهێنانی سینەماکاری بەئەزموونی کورد “بەهمەن قوبادی” کە بە نوێنەرایەتی هەرێمی کوردستان، تا ئێستا زیاتر لە 100 فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلم لە ئاستی دنیادا بەشداریی کردووە و زیاتر لە 50 خەڵاتی جیهانی بۆ کوردستان بەدەستهێناوە و یەکێکە لە پڕشانازیترین فیلمەکان لە مێژووی سینەمای کوردستان و ئێران، بەمدوایانە لە لایەن ماڵپەڕی سینەمایی “ستار لۆکاڵ میدیا” Star Local Media لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕی سینەمای جیهاندایە کە تیایدا ناوی کۆمەڵێک شاکاری دەرهێنەرە ناودارەکانی سینەمای دنیا بەرچاو دەکەوێت، لەوانە: “ئستانلی کوبریک”، “میلیش فۆڕمەن”، “تێڕێنس مالیک”، “چاڕلی چاپلین”، “فڕانسیس فۆڕد کاپۆلا”، “ئۆلیوەر ئستۆن”، “پارک جان ووک”، “ئێرۆڵ مۆریس”، “ژان ڕێنوار” و … .

لە وتارێکدا کە لە لایەن “کاترینا سیرۆتا” Katrina Sirotta نووسەر و ڕەخنەگری سینەمایی لە ماڵپەڕی “ستار لۆکاڵ میدیا” Star Local Media بە مانشێتی “30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕ” 30great anti-war

movies نووسراوە، هاتووە: ئستاکەر سەبارەت بە میژووی ئەو فیلمانەی کە ناوەرۆک، شێواز و چۆنییەتی دەنگ یا هەستی زۆر قورسی دژی جەنگیان هەبێت تۆژینەوەی کرد و 30 فیلم لە باشترینەکانی جیهانی دەستنیشان کرد و گرینگی ئەوتۆی پێدان.

لە درێژەی ئەم وتارەدا نووسراوە: چ فیلم گەلێک یارمەتی بینەری داوە کە ئاکامەکانی شەڕ وەبیربێننەوە و بۆچی ئاشتی ئێستاش ئامانجێکی گرینگە. چونکە شەڕ بابەتێکی ناخۆشە و بەردەوام لە مێژوودا جێی باسە. ئەم 30 فیلمەی کە هەڵبژێردراون لە شیکردنەوەی شەڕی جیهانی یەکەم تەنیا چەند مانگ دوای کۆتایی هاتنی جەنگ تا ڕەخنەی شەڕەکانی ئەم دوایانە و هەروەها بیرووبۆچوونە مەدەنییەکان سەبارەت بە ڕووداوە مێژوویەکان لە خۆ دەگرن.

لە بەشێکی دیکەی وتاری "کاترینا سیرێتا"دا هاتووە: ئەم فیلمانە دەریدەخات کە چۆن دەرهێنەرەکان ڕێگای جۆراوجۆر بۆ کێشانی پێتەکانی دژ و گەیاندنی پەیامەکانی خۆیان، بۆ کۆمەک وەرگرتن لە دڕام بە بێ وێنەکردنی نەهامەتییەکانی شەڕ یا تەنانەت هەگرایەتی بۆ کۆمیک یا کۆمەدیان دۆزیوەتەوە. ئەم لیستە ئەو چیرۆکە خەیاڵاوییە، ئەو فیلمانەی کە لەسەر ڕووداوە ڕاستەقینەکان، بەڵگەفیلم، فیلمە ئەنیمەیشنییەکان و تەنانەت فیلمە موزیکییەکان لە خۆدەگرێت و دەیسەلمێنێت کە ڕێگای جۆراوجۆر بۆ پێشکەش کردنی بابەتێکی بەهێز بوونی هەیە.

لە لیستی 30 فیلمی بەرچاوی دژی شەڕیی سینەمای جیهان، کۆمەڵێک شاکاری دەرهێنەرە ناودارەکانی سینەمای دنیا تیایدا بەرچاو دەکەوێت کە هەندێک لە داهێنەرەکانیان بریتین لە: "ئستانلی کوبریک"، "میلیش فۆرمەن"، "تێرێنس مالیک"، "چاڕلی چاپڵین"، "فڕانسیس فۆڕد کاپۆلا"، "ئۆلیوەر ئستۆن"، "پارک جان ووک"، "ئێرۆڵ مۆریس"، "ژان ڕێنوار"، "پیتەر وایەر"، "ئابێل گانس"، "تیەری جۆڕج"، "مایکەل چیمینۆ"، "ئیسائۆ تاکاهاتا"، "ئلێم کلیمۆف"، "کۆن ئیچیکاوا"، "میخائیل کالاتازۆف"، "پیتەر دەیویس"، "پائۆل وەرهۆفێن"، "ڕۆبێرت ئاڵتمان"، "ئەدواڕد بێرگەر" و … .

بۆ زانیاریی زیاتر:
https://starlocalmedia.com/lifestyles/entertainment/30-great-anti-war-movies/collection_f23095d5-7d0a-5241-9912-d4cc7ba99203.html#1

great anti-war movies 30

پانئاخاوتن، بەڕغەمی زمانە نەک خودی زمان.. پێشەوا کاکەیی

زمانی شیعری، سیستەمی «ڕێکخستن» و «شانەگەری» لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرێت، ئەگەر ڕێکخستن و شانەگەری لەگەڵ خۆیدا هەڵنەگرێت، ناتوانێت پەیوەندی نهێنی نێوان شتەکان درووست بکات؛ بۆیە بەو ئەنجامە دەگەین کە بە بەراورد لەگەڵ زمانی باو، «زمانی شیعری» پەیوەندی نێوان «شتەکان»ـە نەک «وشە». هۆکارەکەی ئەوەیە کە شتەکان ژیانیان هەیە، بەڵام وشەکان ژیانیان نییە. بۆیە زمان پاککردنەوە و فڕێدان و غەڵغەڵەکردنە بۆ وشە، بەڵام وشە فڕێدراو و کەوتووی زمانە. پانئاخاوتن و زمان، وەک زێراب وایە، زێراب وەک پاشەڕۆ بە کۆمەڵێک فلتەردا دەڕوات تا پاک دەکرێتەوە و دەبێتەوە ئاو و بەکار دەهێنرێتەوە، بەڵام زمان نەکەوتووە و بەردەوام لە خۆسوین و خۆتاشین و خۆپاکردنەوەدا بە دەوری خۆیدا دەسووڕێتەوە و دەچێتەوە ناو خۆی. پانئاخاوتن و زمان، دوو چەمکی جیاوازن. بۆیە «زمانی شیعری» و «وشەی شیعری» یەک شت نین. شیعر، چەمکێکی یەکگرتووە تا نەگات بە کەماڵی خۆی لە زمان خۆی دەرناهاوێژێت.

زمان، سیستەمێکە لە هێماکانی «دەنگ و مانا»، هەروەها ئامڕازێکی پەیوەندیکردنە، کە مرۆڤەکان بە هۆیەوە دەستکەوتەکانی شارستانیەتی مرۆڤایەتی دەپارێزن و دەیانگوازنەوە. زمان، یەکێکە لە تایبەتمەندییەکانی نەتەوەیەک. بە گشتی نەتەوە جیاوازەکان زمانی تایبەت بە خۆیان هەیە. زمانە سەرەکییەکانی جیهان بریتین لە: [چینی، ئینگلیزی، فەڕەنسی، ڕووسی، ئیسپانی، عەرەبی، پورتووگالی و ئەڵمانی] لە نێویاندا زمانی چینی زۆرترین بەکارهێنانی هەیە و ئینگلیزی دوای ئەو و ئەنجا زۆرترین گەشەکردن لە ئێستادا پورتووگالی بەڕازیلییە.

پانئاخاوتن/ قسەکردن، بەکارهێنان و دەرەنجامی تایبەتی زمانە.

بۆیە دوو واتای هەیە؛

١- بەکارهێنانی زمان، واتە «قسەکردن» یان «نووسین»، بەو هۆیەوە هاوتای «گوێگرتن» یان «خوێندنەوە»یە- کە پڕۆسەی «دەربڕین» و «تێگەیشتن»ـە.

٢. دەرئەنجامی بەکارهێنانی زمان، واتە بەرهەمی قسەکردنی زارەکی یان نووسراو، دەرەنجامی چالاکییەکانی قسەکردنە.

جیاوازی چەمکی نێوان «زمان» و «قسەکردن» لە زمانزانی سویسری فەردیناند دی سوسێر (1857-1913)، کۆرسی زمانەوانی گشتی (1916) وەرگیراوە.

سەبارەت بەوانەی سەرەوە، بۆ سەیرکردنی پەیوەندی نێوان شیعر و زمان و پانئاخاوتن، بەسە بۆ دۆزینەوەی شیعر. شیعر، دەرەنجامی بەکارهێنانی زمانە لەناو زماندا، بەڵام کە وەک قسە وەرگیرا و شیعر چووەوە ناو قسە، لە شیعر دەکەوێت. بۆیە ئەگەر پەیوەندی هاوکێشەی [زمانی شیعری] لەسەر «شیعر + زمان» دامەزرا بێت، کاتشوێن و زەمان دەخاتەوە ناو زمان و زمانیش وەرچەرخانی شیعرە. بۆیە زمانی شیعری، زمانێکی حەتمی شاعیرانەیە بۆ دەربڕینی هەستەکانیان و گەیشتن بە شیعر، تا ڕادەیەکی دیاریکراو ڕەنگدانەوەی شێوازی قسەکردنی شاعیرە.

کەواتە، ئایا دەکرێت «شیعر + گوتار» بە «قسەی شیعر» دابڕێژرێت؟ وەڵامەکە بەڵێیە. بەڵام ئەگەر ئەمە بە کار بهێنین بۆ درووستکردنی هاوکێشەیەکی تر، ئەوا دەبێتە «قسە + قسەکردن» = «قسەکردن + قسەکردن»، واتە پانئاخاوتن = پانئاخاوتن».

قسەکردن= قسەکردن، دیارە هەڵەیەکی پێناسەی بازنەییە لە لۆژیکی فەرمیدا. بۆیە تێگەیشتنەکە تیۆری «زمانی شیعری» هەیە بەڵام تیۆری «قسەی شیعری» نییە.

ڕاستییەکەی، کاتێک بازنەکانی شیعر و فێرکردنی شیعر باس لە شیعر دەکەن، سەرنجیان لەسەر زمانی شیعرە؛ چونکە تەنیا زمان ئەرکی پەیوەندیکردنە، کە «ئەرکی ڕەمزی» و «ئەرکی گشتاندن»ـی هەیە. لێکۆڵینەوە لە شیعر لە زمانەکەیدایە نەک قسەکەی، چونکە زمان گونجاندن و ئامڕازە.

....

ئازاری ٢٠٢٣

ئێوارانە ٢٢.. سەردار جاف

ئێوارانێ لە وێ بووم و
كاروانسەرا بووە خەڵوەتخانەكەى رێ و نەهاتمەوە
ناونيشانێ لە سۆراغمە، وڵاتێ لە ئاگر و منيش بەفر
كنەى گەوهەر و نيگايەك بولێڵييە
رەش و سپى ، تەڕەزن و دێم دەسووڕێ
بە چواردەورى كاتمەوە
كاتێ شەرم تۆزقاڵێكە و ئۆغر دەكا
بێ ئاكارى دەبێتە رەوت، بانگ سەڵايە بێ پەروايە
شەو و رۆژێ تێكدەشكێنێ
ژەمێ گريان
بە هەنسكى لەتە نانێكم گۆڕيوە
تەپوزێ لاى نيشتيمان قووتيلەى چڕە دووكەڵى هەناسەيە
بە سەرماى دەر سپاردووە
دووگيانێكى شپڕێوييە
ئەو دەمەى مەيل ژان دەيگرێ
ئاوڵەمە خۆى دادەخزێنێ، منەى راست و چەپى دەكا
كەنار دەريا و رۆخى باغێ
تاريكايى و سرتەسرتى دۆراندۆرێ
كەژاوەى دەر تەختى مێخەك ژوانى خۆى نەژماردووە
دڵى شەو ئێوارەيەكى تيا روواوە
بريسكە و جوڵەى ئەستێرەى واگرتووە
نيگاى حەزم، لالەييەكى شەهلاييە، بە دەشت و هەردى سينەما رادەكات و
سەڵتەنەى بيرى بردووە
ئەم شەوبايەى توانەوە
هێشتان نازى ئەو بەنازەى نەبينيووە
ميلۆدى و سەداى بە جۆش و زەماوەندى ژنەفت نەبووە
كەمەى گۆچان
هێشتان پەرژێنبەندى رۆحە بە چنارى ئەستوونەوە باڵا دەكا
لە ميحرابتا
كڕنووشى مەرام نەديووە
دوا ئاراستە، زەردەى خۆرە و كەنەفت نەبووە

تۆ بیر دەکەی بۆ مەنزڵێ تر لە وێیت و من دەمەوێ
تۆ ئەوکەکی پڕ ئازاری مەیلتە من دەتوێمەوە
تۆ شەپۆلی نانی دەیت و برسێتی من جاڕ دەدەی، من لەوێم و دەتوێمەوە
تۆ شەرابی ترێی منی، منیش مەستم لە کەنارتا بێ ئاگام و دەتلێمەوە
تۆ شەوبایت و هەشتا زووە من گۆرانی گەزەبانە دەڵێمەوە
خۆشمدەوێی تۆ خۆشەویسترین کەسمی

١٧ / ٣ / ٢٠٢٣
ئەڵمانیا

مێژووی پەیوەندی نێوان کورد و تورکیا.. جبار عبداللە مهاجر

مێژووی هاوچەرخی نێوان کورد لەگەڵ تورکیا و ڕۆڵگێڕان لەهەماهنگییەکانی نێوانیان دەگەڕێتەوە سەردەمی تورکە عوسمانیەکان، لەو کاتەوە ئەو پەیوەندیە ئابوری و سیاسی و سەربازیانە بەردەوامیان هەبووە، هەرچەندە کورد ڕژدبووە لە بەردەوام بوونی هاوپەیمانی لەگەڵ ئەو دەوڵەتە، بەپێچەوانەوە تورکەکان زۆر گرنگی نادەن بەو پەیوەندیە ئەمەش هۆکاری خۆی هەیە کە تورکەکان نایانەوێت کورد لەناوچەکە دەربکەوێت و سەربەخۆیی خۆی ڕابگەیەنێت، سیاسەتی ئەو دەوڵەتە بەرامبەر بە گەلی کورد جگە لە چەواشەکاری هیچی تر نەبووە، لەلایەکی تر هاندانی یاساکانی دەوڵەت بەرامبەر بە ڕۆڵەی کورد و بەرهەم هێنانی ڕۆڵەیەکی توندوو تیژ، پەراوێزخستنی مافە ڕەواکان لەنێو بنەماکانی ئەو وڵاتە بەڕوونی دیارە دژبەو دەستورەی کە دانیاوە بەکەمە نەتەوەکان، ئەمەش بەرچاوڕوونیەکە کە هەموو کورد ئەوە دەزانێت و خۆی لێ بێدەنگ کردووە، لەهەڵومەرجە نەخوازراوەکان وادەخوازێت هەردوو لا وەکو یەک لەهاوکاری یەکتریدابن بەڵام کورد بەتەنیا دەبینرێت لەوناوە، ئەگەر لاینی ئابوری بکەینە تەوەرێکی گرنگ لە پەیوەندی نێوان ئەم دوو وڵاتە تورکیا وەکو وڵاتێکی بەرژەوەند خواز دەردەکەوێت و پەیوەندی خۆی بەستۆتەوە بەولاینە ئابوریەی کە کوردستان خاوەنیەتی،

کوردیش ناچارە دان بەو پەیوەندیەدابنێت و ئامادەبێت بەهەر جۆرێک بێت لەگەڵ ئەو وڵاتە بەردەوام بێت لەلایەنی ئابوری و بازرگانی، بواری سەربازیش تەوەرێکی ترە لە پەیوەندیەکانی نێوان هەردوولا بەڵام زۆر بەجیاوازتر لە تەوەری ئابوری، تورکیا لەم لایەنەوە زیاتر زاڵترە بەسەر کوردا ئەمەش بە بەزاندنی ئاسمان و خاکی کوردستان بەهەبوونی چەکدارانی پەکەکە کە بەدوژمنی سەرسەختی خۆی دەزانێت، زۆر جار بە ئەوەی گوێ بدات بە هەبوونی هاونشتیمانیان لەسەر سنورەکان و گوندەکان تورکیا هەڵدەستێت بە ئەنجامدانی تۆپباران لەوناوچانە کە بێتە هۆی شهیدکردن و بریندارکردنی خەڵکی سڤیل و بێتاوان، واتا ئەم شێوازە ڕەفتارانە بەمانای ئەوە دێن کە تورکیا هیچ حسابێک بە کورد و خاکەکەی ناکات و گوێ بە هاوپەیمانی نادات، تۆبۆگرافیای دەوڵەتی تورک وا هەڵکەوتووە کە بەمنەت بێت لەئاست داواکاری وڵاتانی ئەقلیمی لەلایەک ڕێگای بەیەکگەیشتنی هەردوو کیشوەری ئاسیاو ئەوروپایە سەرەڕێگای بازرگانیە، ئەمەش وادەکات هەڕەشەی خۆی بەسەر هەردوو لادا بسەپێنێت، بەوهۆیەوە تەنەزولات بە داوەڵەتانی تر ناکات و ملکەچی داواکاری خۆیان دەکات. ئیستاش ئەو پەیوەندیانە بەردەوامیان هەیە بەبێ ئەوەی هیچ گۆڕانکاریەکی بەسەردا هاتبێت و تورکیا لەسەر هەمان ڕێگای سیاسەتی کۆنی عوسمانی بەردەوامە، دەوڵەت هیچ یاسایەکی نەگۆڕیووە کەلە بەرژەوندی گشت نەتەوەکاندابێت و ئەوانیش مافی خۆیان هەبێت ئازادانە بڕیاربدەن یاخود بژین، تەنانەت کوردیان کردۆتە دوژمنی یەکتری و زەمینەیان خۆشکردووە بە کورد تاکو بەدەستی یەکتری خوێنی یەکتری هەڵمژن و یەکتری بکوژن،